

*UAB „Naujasis turgus“ lauko paviljono ir pagrindinio pėsčiųjų tako rekonstravimo
atviro projekto konkursas*

PROJEKTŲ RECENZIJA

*Petras Džervus
Klaipėda / 2014*

Perkančioji organizacija:

UAB „Naujasis turgus“

Konkurso organizatorius:

Lietuvos architektų sąjungos Klaipėdos apskrities organizacija

Konkurso recenzentas:

arch. Petras Džervus

(VDA Urbanistikos, architektūros ir dizaino institutas)

Turinys:

ĮVADAS	4
MIESTAS	4
TURGUS.....	4
VERTINIMO METODIKA.....	5
PROJEKTŲ VERTINIMAS	6
1. ŠIANDIEN TURGUS.....	7
2. BALTASIS PAVILJONAS	9
APIBENDRINIMAS	11

IVADAS

MIESTAS

Klaipėdos mieste identifikuojamas deklaratyvus miesto savivaldybės administracijos siekis vienaip ar kitaip naujos statybos procesuose siekti darniosios urbanistinės plėtros principų aktualizacijos. Iš vienos pusės yra siekiama vadovautis fundamentaliais urbanistinės logikos teiginiais, kuriuos Lietuvoje suformulavo dar prof. K. Šešelgis¹ - pagal galimybes (dažnai fragmentiškai) siekiama fiziškai pagerinti miesto struktūrų dalis, rekonstruojama esamų miesto dalių infrastruktūra, imantis strateginių projektų nepamirštamą architektūros vaidmuo, tam skelbiami architektūriniai konkursai ir t.t. Iš kitos pusės, dažnu atveju yra ignoruojamas natūralus konkrečių urbanistinių-architektūrinių klausimų kompleksiskumas. Situacijos įvertinime ir sprendimo paieškoje dažnai vadovaujama tik taškiniu objekto matymu, kuris neleidžia siekti didesnio integralumo miesto rajone, nekuria urbanistinės vertės, ignoruoja esamą kontekstą.

UAB „Naujasis turgus“ skelbiamo architektūrinio konkurso atveju, Klaipėdos miesto savivaldybės administracija, turi visus svertus sudaryti sąlygas maksimaliai urbanistinei-architektūrinei kokybei pasiekti. Visgi pateiktose konkurso sąlygose ir techninėje užduotyje suformuluoti reikalavimai analizuojamą kompleksą, su naujai projektuojama dalimi, praktiškai atiboja nuo esamo urbanistinio konteksto, neakcentuoja šio turgaus koplekso vietos ir reikšmės².

Šio konkurso rėmuose urbanistinė orientacija paliekama konkurso dalyvių kompetencijai.

TURGUS

Kiekviename mieste turgus yra viena iš tradicijas išlaikančių visuomenės veiklos formų. Tai unikalus funkcijos materializavimosi urbanistinėje aplinkoje modelis, nepriklausomai nuo turgaus su(si)kūrimo būdo. Klaipėdos naujojo turgaus atvejis yra priskirtinas prie planingai sukurtų objektų XX a. masinės statybos rajonuose, skirto ne tiek tradicinių veiklų tęstinumui, bet greičiau išspręsti laikmečiui būdingas *buitinio aptarnavimo* poreikio problemas. Nors šio konkurso apimtyje ieškoma sprendimų „minkštajai“ komplekso daliai, urbanistinės kompozicijos formavimo priemonės (fizinės

---

¹ *Miestas visą laiką keičiasi. Rekonstrukcija <...> yra natūralus besivystančio miesto reiškinys.* (Šešelgis, K. Miestų ir rajonų planavimo pagrindai. I dalis. Vilnius: VISI, 1970. – 160 p.).

² Klaipėdos naujasis turgus – tai utilitarios funkcijos objektas, masinės statybos gyvenamojo rajono visuomeninio-buitinio aptarnavimo centre (pagal socialistinių laikų urbanistinės tipologijos traktuotę), kurį sudaro paraleliai Taikos prospektui išdėstyti stambūs visuomeniniai objektai. Objekte išsaugota pagrindinė funkcija suteikia teisę būti, bet neatleidžia nuo atsakomybės tinkamai reaguoti į besikeičiančią užstatytą aplinką, vertingiausias struktūros elementus, besikeičiančius visuomeninius poreikius (teisė į erdvės kokybę, teisė į švarią aplinką ir t.t. žr. *Europos urbanistikos chartija*).

erdvinės struktūros stiprinimas, reikiamo įvaizdžio kūrimas, srautų suvaldymas ir nukreipimas ir kt.), objekto santykyje su aplinkinėmis teritorijomis, negali būti ignoruojamos.

VERTINIMO METODIKA

UAB „Naujasis turgus“ lauko paviljono ir pagrindinio pėsčiųjų tako rekonstravimo atviro projekto konkursiniai darbai šioje recenzijoje vertinami pagal pagrindinius organizatoriaus pateiktus projektų vertinimo kriterijus (konkurso sąlygų 75 punktas, 4 lentelė):

Architektūrinės idėjos originalumas. *Projekto idėjos (konceptijos) originalumas, vizualinis ženkliskumas ir teigiamas poveikis vietovės (masinės statybos gyvenamojo rajono kvartalo) įvaizdžiui ir gyvybingumui.*

Pagrindinio pėsčiųjų tako erdvės funkcinis universalumas ir architektūrinė kokybė. *Pagrindinio pėsčiųjų tako panaudojimo universalumas, siūlomos erdvinės struktūros ir jos elementų kokybė ir dermė – integracija ir kokybinis papildymas – su aplinkiniu architektūriniu (užstatymas) ir urbanistiniu (lankytojų srautai ir juos generuojantys traukos objektai) kontekstu.*

Lauko prekybos paviljono funkcionalumas ir funkcinis – technologinis pagrindumas. *Lauko prekybos paviljono rekonstrukcijos racionalus planinis sprendimas ir funkcinis – technologinis pagrindumas, prekybos vietų įvairovė.*

PROJEKTŲ VERTINIMAS

1. ŠIANDIEN TURGUS

Šis darbas įdomus pirmiausia tuo, jog turi savyje nemažai gerų intuityviai sugeneruotų sprendinių, kurie kokybine prasme lenkia projekto apimtyje išdėstytus argumentuotuosius sprendinius. Tai kuriamų lokalių erdvių uždarumas, stambaus komplekso suminkštinimas nesudėtingų architektūrinių formų pagalba, susišaukimas su vakaruose ir pietuose esančio užstatymo tipologija, ir t.t.

Deja, bet pateiktų sprendinių argumentacija yra silpnoji darbo dalis. Idėją bandoma sieti su romantiškosiomis turgaus veikėjų patirtimis, utilitarų uždavinių bandoma spresti ne profesiniais įrankiais, bet fragmentiškai per atsietus įvaizdžius.

Projekto „Šiandien turgus“ idėja nėra lengvai identifikuojama, o koncepcijoje(-ijose) yra pasiklysta, jų sutinkame net 3(!)³. Autorių teiginys, kad pasiūlytas turgaus plėtros metodas yra unikalus ir analogo neturintis, neatlaiko kritikos – net ir šiaurės šalyse prekyba atvira ore ir galimybė turiningai praleisti laisvalaikį (poilsio skveras, žaidimų aikštelės ir kt.) daugiau ar mažiau yra neatsiejami.

To pasekoje matome, kad projekto kontekstualumas yra neidentifikuotas, vietomis kontekstas apskritai ignoruojamas. Todėl peršasi mintis, jog pats sprendinys ir jo metodas nėra blogas savaime, tačiau lygiai taip pat sėkmingai gali egzistuoti ir kitame kontekste.

Formaliai pateiktas projektas atitinka pagrindinius privalomuosius konkurso sąlygose ir techninėje specifikacijoje išdėstytus reikalavimus. Grafinė projekto dalis pateikta itin reprezentatyviai.

Teigiami aspektai

1. Nors ir pasiklysta urbanistinės erdvės tipologijoje⁴, sprendžiamas įėjimo į turgaus kompleksą vietos akcentavimas. Sveikintinas konceptualus lokalsios vertikalės – laikrodžio – sprendimas.
2. Stogais kuriama vizualiai uždaro tipo turgaus prekybvietė.
3. Architektūrinėmis priemonėmis turgaus lankytojas, nepriklausomai nuo prekybos intensyvumo, yra įtraukiamas į vidinę prekybvietės erdvę.
4. Siūlomi alternatyvūs veiklos scenarijai esant skirtingo intensyvumo srautui.
5. Siūlomas lakoniškas prekybai skirtas inventorių, kuris esant poreikiui gali būti keičiamas.
6. Lauko prekyba organizuojama po perdengta prekybvietės dalimi, kuriai siūlomos aiškios ir nesudėtingai įgyvendinamos architektūrinės formos.

---

³ Pagal autorius, projektas turi net 3 koncepcijas. Aiškinamajame rašte randamos nuorodos į *pagrindinę naujos lauko prekyvietės (1) ir architektūrinę (2) koncepcijas, planšetuose pridėdama pagrindinę lauko turgavietės rekonstravimo koncepcija (3)*.

⁴ pagal autorius – aikštė, nors akivaizdu, kad tik esamo prospekto erdvinio kanalo išplatėjimas

Neigiami aspektai

1. Lauko prekybvieta traktuojama kaip neintegrali viso prekybos komplekso dalis. Ryšiai su kitomis komplekso dalimis sunkiai identifikuojami.
2. Siūloma neaiški vidaus erdvių sistema – alėja pertraukiama naujai projektuojama stogine, nors toliau sveikintinai vakarų kryptimi pratęsiama tiesioginiu ryšiu į riboto eismo Medvėgalio g. atkarpą.
3. Esami statiniai (Taikos pr. 80D, 80B) nėra tikamai įkorporuoti į bendrą architektūrinę koncepciją.
4. Galimi alternatyvūs turgaus scenarijai lieka deklaratyvūs, nepademonstruojami.
5. Nėra numatyta jokių saugaus naudojimosi vaikų žaidimo aikštele priemonių.
6. Stacionariam prekybvietai uždengimui naudojamos stoginės aukštis vietomis pakeliamas į 7 m aukštį, tai nelogiška nei apsisaugojimo nuo klimatinio poveikio, nei statinio priežiūros aspektais.
7. Stacionarios prekybos vietos išdėstytos labai monotoniškai, tai trikdo orientavimąsi erdvėje. Iš dalies tai pateisinama racionalumo siekiu, bet tada nebeaišku, kodėl tiek daug laisvos erdvės paliekama tarp stacionarių modulių (inžinerijos kaštai, rentabilumo klausimas).
8. Siūlomas mobilių prekybos vietų išdėstymas technologiškai nepagrįstas ir nebūtinai atitinka realius prekiautojų poreikius, kurie priklauso nuo specializacijos ir/ar atidirbtų veikimo schemų.

Išvada

Darbo koncepcija laviruoja tarp abejotinos argumentacijos ir intuityviai parinktų teisingų urbanistinių/architektūrinių sprendinių. Sprendinių logika nėra nuosekli, kai kurie dalykai lieka neįrodyti. Erdvių persidengimas nesant labai aiškių srautų struktūrizacijos priemonių, užprogramuoja konfliktą tarp laisvai erdvėje judančių mobilių prekybos vietų ir pirkėjų srauto.

Idėjiškai darbas orientuotas į eksperimentinį (lokaliame kontekste) erdvinį sprendimą, kurio galutinis pasiteisinimas pamatuotinas tik fiziškai įgyvendinus, siekiama pakeisti nusistovėjusius dalyvavimo turguje įpročius.

Realizacijos atveju derėtų peržiūrėti galimybę naudotis prekybvieta šaltuoju metų sezonu užtikrinančius sprendinius.

2. BALTASIS PAVILJONAS

Šiame projekte idėja yra aiškiai suvokiama, nors ir nėra akivaizdžiai apibrėžta. Dėmesys skiriamas trumpai konteksto analizei, pamatomi ir įvertinami tokie svarbūs urbanistinio konteksto elementai, kaip turgaus komplekso buvimas jungiamuoju elementu, tarp masinės statybos masto erdvinio kanalo (Taikos pr.) ir pietinėje bei vakarinėje pusėse išsidėsčiusio mažaaukščio miesto užstatymo teritorijų.

Įvertinus esamą urbanistinę padėtį, pateikiamas elegantiškas ir kontekstualus sprendinys. Darbo ašimi galima įvardinti labai aiškų erdvinį sprendimą, kuris leidžia skirtingas numatomas veiklas suvaldyti konkrečiomis architektūrinėmis priemonėmis. Kiekviena jų turi ir neigiamų aspektų.

Pirmiausia tai aiški Taikos pr. erdvės traktuotė – siūlomas nesudėtingas sutvarkymo būdas, neimituojant esamos erdvės humaniško mastelio. Rytinis komplekso fasadas įtaigiai papildomas nauju aktyviu elementu – pietinėje dalyje sukurtu esamo pastato priestatu – nauju ir netikėtu įėjimo į plečiamą kompleksą sprendiniu. Santykinai didelis minimalios priemonės efektas, suteikiama nauja architektūrinė kokybė pietinei esančio komplekso pusei.

Antra – pakankamai įtaigus atviros vidinės komplekso erdvės sprendinys. Erdvės formavimas tęsiamas nauju prekybinio paviljono fasadu, išnaudojami esami statiniai (Taikos pr. 80D, 80B). Ši erdvė apjungia erdvinius kanalus, tampa svarbi sankryža su aktyvių fasadų perimetru. Deja, esamoje situacijoje erdvės perimetro išbaigtumas nepriklauso nuo architektūrinės minties, todėl šiaurinė erdvės dalis gali būti pridengta tik laikiniais lengvais elementais. Neįtikina parinktas lengvų transformuojamų pastogių (tentų, skėčių?) aukštis, jos paprasčiausia neatliks savo funkcijos. Kiek keistokai erdvėje atrodo reguliarius lauko baldų išdėstymo tinklas – kai kurie mechanškai pastatyti elementai atsiduria formuojamo tako viduryje. Autoriai kalba apie siekiamybę įveiksminti *shared space* principą, tačiau neįvertina to, kad turgaus, kaip veiklos, organizacija yra menkai prognozuojama jeigu nėra nubrėžiamos labai konkrečios ribos. Visi dirbtiniai ribojimai (pasirenkamu laiku) įneša neracionalumo į turgaus dalyvių elgseną, stipriai padidina rizikas susijusias su saugiu erdvės naudojimu. Galų gale tai nėra uždavinys architektams.

Trečias kertinis projekto momentas – paviljonas. Tai elegantiškas, estetiškas ir šiuolaikiškas sprendinys architektūrine prasme. Naujais fasadais sėkmingai paslepiami nereprezentatyvūs senojo komplekso fasadai, lengvai ir lakoniškai išsprendžiami kuriami nauji įėjimo mazgai. Žavi siūlomas konstrukcinis lengvumas, bei galimybė paprastai ir be didelių nuostolių inžineriškai aprūpinti prekybos salę⁵, sukurti tikrai patrauklią atmosferą prekybai. Deja, bet toks sprendinys (apskritai) neišvengiamai nulemia didesnių statybos kaštų ir po įgyvendinimo reikalingos būtinios priežiūros⁶ būtinybę. Kita vertus didesnės pradinės investicijos į statybą ir reguliarią priežiūrą užtikrins didesnę objekto patrauklumą, tuo pačiu ir didesnę finansinę gražą.

⁵ Sukurti ir išsaugoti reikiamą mikroklimatą, išvengti energetinių nuostolių, prižiūrėti inžinerinius tinklus ir t.t.

⁶ Šiuo atveju tai ne tik elementarus poreikis palaikyti paviljono vidaus higieną, bet ir siūlomų skaidrių polikarbonatinių plokščių estetinė priežiūra – reguliarius šveitimas ir plovimas.

Paviljono vidaus erdvės organizacija yra ganėtinai mechaniška, neišvengta monotoniškumo. Didelė prekybinio ir tranzitinio ploto disproporcija (50/50), užprogramuojami ilgi ir tiesūs „koridoriai“. Autoriai pateikia vidinės erdvės transformacijos galimybių studiją, tačiau ji nepagrįsta⁷.

Formaliai pateiktas projektas atitinka pagrindinius privalomuosius konkurso sąlygose ir techninėje specifikacijoje išdėstytus reikalavimus. Darbo grafinė dalis pateikta įtaigiai, tačiau nesolidumo prideda infantili leksika, kalbos stiliaus ir net elementariausios gramatinės klaidos.

Teigiami aspektai

1. Siūloma labai aiški rekonstruojamos komplekso dalies erdvinė struktūra, išvengiama klaidinančių interpretacijų.
2. Atsižvelgus į vietos klimatines sąlygas pasiūloma konkrečių architektūrinių priemonių variacija – uždara perdengta erdvė ir atvira lauko erdvė.
3. Pasiūlomi galimos vidinės paviljono erdvės transformacijos variantai.
4. Siūlomas visas spektras prekybai skirto inventoriaus tipų.
5. Prekybai atvirame ore siūlomas laikinas lengvų konstrukcijų uždengimas.

Neigiami aspektai

1. Aiškioje erdvinėje struktūroje kuriami vienas kitam prieštaraujantys sluoksniai – lauko furnitūra ant pagrindinio tako, fizinės kliūtys transportui tose vietose, kur deklaruojama galimybė naudoti tranportą kaip pagalbinę prekybinę bazę.
2. Siūlomas paviljono statybos variantas yra sudėtingesnis technologiškai nei elementari stoginė, bei pareikalausiantis daugiau pradinių investicijų.
3. Paviljono vidaus erdvės transformacijos galimybės yra tik deklaratyvaus pobūdžio.
4. Visi siūlomi alternatyvūs erdvės transformacijos scenarijai yra primityvūs, iš principo menkai tesiskirinatys.
5. Siūlomas lengvų konstrukcijų uždengimas pakeltas į aukštį, kuriame prarandama uždengimo funkcinė prasmė.

Išvada

Pateiktas projektas „Baltasis paviljonas“ siūlo argumetuotą ir logišką erdvinę koncepciją. Numatomos įvairios architektūrinės priemonės leidžia apsaugoti pagrindinę turgaus funkciją nuo klimato poveikio. Sprendinių logika yra nuosekli, tačiau dengto paviljono ir atvirame ore esančių erdvių transformacijos galimybių įrodymui pritrūkta argumentacijos.

Realizacijos atveju reikėtų įvertinti galimus įgyvendinimo ir būsimos priežiūros kaštus.

---

⁷ Siūlomos vidinės erdvės transformacijos galimybės neįvertinus to, jog kiekviena prekybos vieta turės būti minimaliai aprūpinta kai kuriais inžineriniais tinklais. Net sutapatinus inž. tinklą su kolonų tinklu, prekystalių perstatymas pagal alternatyvias schemas taptų tikrų išbandymu, kuriam reikalingos didelės laiko ir darbo sąnaudos. Transformavus erdvę, kai kurie tinklai sutaptų su praėjimais, būtų niokojami.

APIBENDRINIMAS

Abu pateikti darbai yra aukšto meninio lygmens, turintys tiek teigiamų tiek ir neigiamų aspektų. Projektuose to paties tikslo siekiama skirtingomis priemonėmis. Konceptualiai projektų skirtingumą galima būtų įvardinti kaip *‘elegantiški atsitiktinimai vs. racionalus asketiškumas’*. Abudu pateikti projektai vienodai sėkmingai gali turėti tolimesnę eigą.

Recenzavo architektas **Petras Džervus**
